Dershanelerin Kapatılma Süreci: Kollektif Bir Durum Çalışması

Ar. Gör. Özkan SAATÇİOĞLU — Ankara Üniversitesi
Münevver BAŞMAN — Marmara Üniversitesi
Seda AYDIN ELMAS — TED Koleji

ÖZET

Dershanelerin kapatılma sürecinin farklı okul türlerindeki öğrencilere yansımalarının benzerlikleri ve farklılıkları olduğu düşünülmektedir. Bu bağlamda devlet lisesinde ve özel lisede öğrenim görmekte olan öğrencilerin ve bu kurumlarda çalışan öğretmenlerin dershanelerin kapatılma sürecine yönelik düşüncelerini derinlemesine incelemek ve devlet liseleri ile özel liseler arası karşılaştırma yapmak gerekli görülmektedir.

Bu araştırmanın genel amacı devlet lisesinde ve özel lisede dershanelerin kapatılması sürecine yönelik öğrenci ve öğretmen görüşlerine dayalı olarak derinlemesine incelemek ve bu iki lise türü arasında karşılaştırmalı bir inceleme yapmaktır.

Araştırma nitel araştırma desenlerinden kollektif durum çalışması modelindedir. Araştırmanın katılımcılarının belirlenmesinde amaçlı örnekleme yaklaşımı benimsenmiş ve 2015-2016 eğitim öğretim yılı bahar döneminde devlet lisesinde ve özel lisede eğitim gören 10 lise son sınıf öğrencileri ve bu kurumlarda öğretim veren 10 öğretmen araştırmanın çalışma grubunu oluşturmuştur. Yarı yapılandırılmış görüşme formu ile toplanan veriler betimsel ve içerik analizi ile NVivo 10 paket programı yardımıyla analiz edilmiştir.

Yapılan karşılaştırmalar sonucunda devlet ve özel lisedeki öğrenciler üzerindeki akademik, psikolojik ve sosyal yansımalarda ve Türk Eğitim Sistemi üzerine düşüncelerinde benzerlikler olduğu gibi farklılıkların da olduğu görülmüştür. "Dershanelerin Kapatılmasının Yansımaları" teması ana tema olarak belirlenmiştir. "Akademik Yansımalar", "Sosyal Yansımalar", "Psikolojik Yansımalar" ve "Eğitim Sistemindeki Yansımalar" olmak üzere 4 kategori belirlenmiştir.

Devlet liselerinde hedeflerin küçülmesi ve sınav motivasyonun azalması gibi akademik olumsuzlukların dile getirildiği görülmektedir. Bu durumu engelleyebilmek için liselerde öğretmenler sınıflar arası sınavlar yaparak rekabet ortamı olduğunu öğrencilere hissettirmeli ve motivasyonlarını arttıracak girişimlerde bulunmalıdır. Dershanelerin yeterli altyapıya sahip olunmadan kapatılmasının olumsuz bir tarafı olarak özellikle devlet liselerinde sınava yönelik çalışmalar daha çok yapıldığından eğitimden daha fazla öğretime odaklanıldığı belirtilmektedir. Bu durumu engelleme adına haftasonu kurslarda sınava yönelik çalışmalar yapılması, haftaiçi okul zamanında eğitim ve öğretimin beraber götürülmesi önerilebilir. Konuya rekabet, bölge, şehir, okul, öğretmen niteliği gibi farklı bilgiler çerçevesinde bakılarak daha sağlıklı bir yaklaşım oluşturulabilir.

Anahtar Kelimeler: akademik yansıma, lise, psikolojik yansıma, sosyal hayat, eğitim sistemi

Abstract

It has been thought that the closing process of private teaching institution is the similarities and differences of reflection to the students in the various school types. Therefore it is necessary that the releated thoughts about the closing process of private teaching institution of students in the state high school and private high school and the teachers who work in these institutions should be analyzed deeply and comparison between state schools and private ones must be discussed.

The general aim of the study is a deeply analysis of the students' and teachers' views about the closing process of private teaching institution at state schools and private schools and making a deeply comparative investigation between these two high school types.

The study is a collective case study model from qualitative research designs. Purposive sampling approach has been selected in choosing the study participants and in 2015- 2016 academic year spring term 10 high school twelfth grade students and 10 teachers who work in these institutions involved in the study group of the study. Data which was gathered by semi-structured interview form, was analyzed by descriptive and content analysis with NVivo package program.

As the result of comparisons, it was seen that while there are similarities in the academic, pschological and social reflection on the students' thoughts in state and private high school and in Turkish education system, but there are also differences."The reflection of closing private teaching institution" is identified as main theme. 4 category has been stated as "Academic Reflections","Social Reflections", "Psychological Reflections" and Reflections in Education System".

It is stated that some academic negative effects are being talked as the targets in state high schools became smaller and academic motivation decreased. In order to prevent it, teachers must make exams between classes in high schools to feel the students the competitive environment and make attempt to increase their motivations. As a negative side of closing private teaching institution without sufficient infrastructure especially as in the state high schools, the exam based studies are being done more, much more than education, teaching is focused which is stated. As preventing it, doing studies due to the exams at the weekends in the courses, during school program in week days doing education and teaching together can be suggested. A better approach can be made under the different informational perspective like competition, district, city, teacher quality.

Keywords: academic reflection, high school, psychological reflections, social life, education system

Özel Dershaneler Yönetmeliği'nde dershanelerin kuruluş amacı olarak öğrencilerin bilgi, beceri, yetenek ve deneyimlerine katkıda bulunarak, istedikleri alanlarda takviye dersler almaları ve bir üst öğretim kurumuna girişle ilgili sınavlara hazırlanmak adına gerekli çalışmaları yapmaları belirtilmektedir (Milli Eğitim Bakanlığı, 2011).

Türkiye'de öğretimin neredeyse her kademesinde sınıfların olması gerekenden daha fazla nüfuza sahip olması nedeniyle öğretmenlerin öğrencilerle yeterli ilgilenememesi, okul müfredatı ile merkezi sınavlardaki soruların benzer doğrultuda olmadığının düşünülmesi, öğrencilerle gerektiğinde özel olarak ilgilenme ve birebir ders işleme fırsatının yaratılmaması ve ailelerin çocuklarının sınavlarda yüksek puan almaları ve daha iyi üniversitelere yerleşmeleri için gittikçe daha istekli olmaları gibi nedenler dershanelerin hızla yaygınlaşmasına neden olmuştur (Arabacı ve Namlı, 2014; Akyüz, 2012). Okullaşma oranının artması ile yükseköğretim talebinde bulunan öğrenci sayısındaki artış sonucunda bireylerin kariyer hedefleri için yükseköğretim kurumlarının önemli işleve sahip olmasına (Arslan, 2004) rağmen, bu kurumların toplam kontenjanlarının merkezi sınavlara giren öğrenci sayısının yaklaşık yarısı kadar olması (Çayır, 2014), öğrencilerin üniversite önlerinde yığılmalarına ve böylece özel dershanelere yönelmelerine neden olmaktadır.

Dershanelerin kapatılma süreci ile ilgili birçok çalışma yapılmıştır. Arabacı ve Namlı (2014) tarafından yapılan bir çalışmada dershanelerin kapatılma sürecini değerlendirmek adına devlet okuluna devam eden 20 öğrencinin yanı sıra hem devlet okulunda hem de dershanede çalışan 20 öğretmen ve yönetici ile yarı yapılandırılmış bir görüşme formu kullanılarak nitel bir araştırma yapılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre öğrencilerin dershanelerin kapatılması sürecindeki belirsizlikten olumsuz etkilendikleri ve dershanelerin kapatılmasından önce bu kurumların ortaya çıkma sebeplerinin ortadan kaldırılmasının daha gerekli olduğu belirtilmiştir.

İlgili literatürdeki araştırmalar incelendiğinde Duman (1984), Gök (2005), Öztürk (1994), Şahin (2002) ve Şirin (2000) gibi araştırmaların yapıldığı ve bu araştırmaların dershanelerin eğitim sistemi içerisindeki yerini belirtme adına birtakım sonuçlar ortaya koyduğu görülmüştür. Yapılan araştırmalar dershanelerin eğitim sistemi içerisindeki yerini belirtme adına birtakım sonuçlar ortaya koymuştur. Ayrıca bu araştırmalarda dershanelerin ezbere ve taklide dayalı, teste bağımlı, detayları göz ardı eden ve eğitim bilimlerinin gerektirdiği bilgi ve donanıma bağlı olmayan bir eğitim verdikleri ve ticari kaygı ve reklam yapabilme amacıyla başarılı öğrencilerle daha fazla ilgilendikleri ifade edilmiştir. Ayrıca dershanelerin ön plana çıkarak okulların yerini alması sonucunda lise öğretiminin işlevsiz kaldığı ve eğitimin giderek kamusal alanın dışına çıktığı belirtilmiştir. Bu bağlamda eğitim sistemi içerisinde okul ve dershanenin birbirinin alternatifi değil tamamlayıcısı olduğu vurgulanmıştır (Arslan, 2004; Baştürk, 2011; Baştürk ve Doğan, 2010; Gök, 2005).

İlgili literatür kapsamında yapılan araştırma sonuçları incelendiğinde, dershanelerin eğitim sistemi içerisindeki yerine yönelik olumlu ve olumsuz görüşlerin olduğu görülmektedir. Dershanelerin kapatılma sürecinin farklı okul türlerindeki öğrencilere yansımalarının benzerlikleri ve farklılıkları olduğu düşünülmektedir. Bu bağlamda devlet lisesinde ve özel lisede öğrenim görmekte olan öğrencilerin ve bu kurumlarda çalışan öğretmenlerin dershanelerin kapatılma sürecine yönelik düşüncelerini derinlemesine incelemek ve devlet liseleri ile özel liseler arası karşılaştırma yapmak gerekli görülmektedir.

Bu araştırmanın genel amacı devlet lisesinde ve özel lisede dershanelerin kapatılması sürecine yönelik öğrenci ve öğretmen görüşlerine dayalı olarak derinlemesine incelemek ve bu iki lise türü arasında karşılaştırmalı bir inceleme yapmaktır. Araştırmada bu genel amaca bağlı olarak aşağıdaki sorulara yanıt aranacaktır:

1. Dershanelerin kapatılması sürecinin lise son sınıf öğrencileri üzerindeki akademik yansımalarının devlet liselerindeki ve özel liselerdeki benzerlikleri ve farklılıkları nelerdir?
2. Dershanelerin kapatılması sürecinin lise son sınıf öğrencileri üzerindeki psikolojik yansımalarının devlet liselerindeki ve özel liselerdeki benzerlikleri ve farklılıkları nelerdir?
3. Dershanelerin kapatılması sürecinin lise son sınıf öğrencileri üzerindeki sosyal hayatlarına yansımalarının devlet liselerindeki ve özel liselerdeki benzerlikleri ve farklılıkları nelerdir?
4. Dershanelerin kapatılması sürecinin, lise son sınıf öğrencileri ve öğretmenlerinin Türkiye Eğitim Sistemi ile ilgili yansımalarının devlet liselerindeki ve özel liselerdeki benzerlikleri ve farklılıkları nelerdir?

Bu araştırma nitel araştırma desenlerinden kollektif durum çalışması modelindedir. Durum çalışması araştırılan konunun bir yönünün derinlemesine incelenmesine imkan verir ve bazı genel teorileri aydınlatma amacı vardır (Merriam, 2013; Yıldırım ve Şimşek, 2013). Kollektif durum çalışmalarında her durumun çevresi farklıdır. Böylelikle her çevre içinde olan olgular araştırılabilirken hem de çevreler arasında karşılaştırma yapabilmekte ve durumlar arasında benzerlikler ve farklılıklar ortaya konulabilmektedir (Güler, Halıcıoğlu ve Taşğın, 2015).

Araştırmanın katılımcılarının belirlenmesinde amaçlı örnekleme yaklaşımı benimsenmiştir. Bu bağlamda araştırmanın çalışma grubunu 2015-2016 eğitim öğretim yılı bahar döneminde devlet lisesinde ve özel lisede eğitim gören 10 öğrenci ve bu kurumlarda öğretim veren 10 öğretmen oluşturmaktadır.

Veriler, yarı yapılandırılmış görüşme formları ile elde edilmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşme formları açık uçlu sorulardan oluşmuştur. Görüşme formları uzmanlar tarafından gözden geçirilmiş ve geri bildirimler doğrultusunda tekrar düzenlendikten sonra ön uygulama yapılmıştır. Ön uygulama sonrasında ortaya çıkan görüşme formunda anlaşılması güç olan ifadeler düzeltilmiş ve görüşme formunun son şekli verilmiştir.

Görüşmeler gerçekleştirilmeden önce gerekli izinler elde edilmiştir. 20 bireyle bireysel olarak yüz yüze görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler genelde 30 dakika civarı sürmektedir ve araştırmacı aynı zamanda kendisine notlar almıştır. Ayrıca görüşmeler ses kayıt cihazlarıyla kayıt altına alınmıştır.

Veriler betimsel ve içerik analizi ile NVivo 10 paket programı yardımıyla analiz edilmiştir.

Bu bölümde, doğrudan alıntılarda devlette öğrenim gören öğrenciler "DÖ", devlette çalışan öğretmenler "DP", özelde öğrenim gören öğrenciler "ÖzÖ", özelde çalışan öğretmenler "ÖzP" harfleri ile gösterilmiştir.

1.Akademik Yansımalar

Araştırmanın 1. alt amacı için elde edilen verilere göre, "Akademik Yansımalar" teması belirlenmiştir. Bu temada yer alan kategoriler ve kategorilere ait düşünceler Çizelge 1'te verilmiştir.

Çizelge 1

Akademik Yansımalar Teması ve Kodlar

Kategori	Alt Kategori	Düşünce	Devlet Lisesi	Özel Lise
			f	f
Olumlu Yansımalar	Öğrenciye bireysel çalışma zamanı kalması	1.Okul derslerine hazırlık çalışmalarına zaman kalmaktadır.	4	3
		2.Sınava hazırlık çalışmalarına zaman kalmaktadır.	2	2
		1.Öğretmenin kendini geliştirmesini sağlamaktadır	2	1
		2. Rahat ortamda ders görmektedirler.	2	-
		3. Eşit rekabet ortamı olmaktadır.	2	-
Olumsuz Yansımalar		1.Hedefleri küçültmektedir.	2	-
		2.Sınav motivasyonunu azaltmaktadır.	2	-
	Sorumluluğun artması	1.Öğretmenin bireysel sorumluluğunu arttırmaktadır.	3	1
		2.Öğrencinin sorumluluğunu arttırmaktadır.	3	-
	Öğrencinin disiplin sorunu	1.Öğrenciler başkalarıyla kendilerini karşılaştıramamaktadırlar.	3	1
		2.Öğrenciler düzenli kontrol edilememektedirler.	1	1
		3.Öğrenciler planlama yapamamaktadırlar.	2	2
		4. Öğrenciler tek başına çalışamamaktadırlar.	3	-
		1.Yönlendirilme eksikliği hissetmektedirler.	2	-

Çizelge 1'de görüldüğü üzere, dershanelerin kapatılması sürecinin akademik yansımaları olumlu ve olumsuz yansımalar olarak iki kategori altında toplanmıştır. Hem devlet lisesindeki hem de özel lisedeki katılımcılar, dershanelerin kapatılma sürecinin akademik olarak olumlu yansımalarından (18) daha çok olumsuz yansımalarından (26) söz etmişlerdir.

Dershanelerin kapatılması sürecinin akademik olarak olumlu yansımalarından katılımcılar öğrenciye bireysel çalışma zamanı kazandırması ve öğretmenin kendini geliştirmesini sağlaması olarak ifade etmişlerdir. Bu konu ile ilgili görüş belirten devlet lisesindeki bir öğrencinin ve öğretmenin düşüncesi aşağıdaki gibidir:

DÖ4: Bireysel çalışmalarıma daha fazla vakit kaldı, evde daha fazla çalışabiliyorum artık.

DP5: Dershaneler olmayınca öğrenciler tüm umutlarını okula bağladılar. Bu da benim çalışmalarımı olumlu yönde etkiledi. Onların umutlarını boşa çıkarmamak için daha çok çalışmaya başladım.

Özel okuldaki öğrencilerin ve öğretmenlerin de benzer düşünceleri bulunmaktadır. Bunlara ek olarak özel lisedeki öğretmenler ve öğrenciler tarafından belirtilmeyen fakat devlet lisesindeki öğretmen ve öğrenciler tarafından belirtilen eşit rekabet ortamı olması ve öğrencilerin dört senedir tanıdıkları öğretmenlerle rahat bir ortamda ders görüyor olmalarıdır. Bu konuyla ilgili görüş bildiren bir öğrencinin düşüncesi aşağıdaki gibidir:

DÖ5: Dershaneler olmadığından rekabetin daha eşit düzeyde olacağına inanıyorum benim düzeyimdeki insanlarla daha adil şekilde yarışabileceğime inanıyorum. Bu durum da benim akademik çalışmalarıma olumlu yansıdığını düşünüyorum.

Dershanelerin kapatılması sürecinin akademik olarak olumsuz yansımalarından katılımcılar, sorumluluklarının artması, öğrencinin disiplin sorunu yaşaması, yönlendirilme eksikliği hissetmesi olarak ifade etmişlerdir. Bu konularla ilgili görüşler sırasıyla aşağıdaki gibidir:

ÖzP2: Müfredatı yetiştirmek, yazılı sınav yapmak, performans görevleri vermek gibi görevlerimiz vardı. Bu süreçte bunların yanı sıra öğrenciyi sınava hazırlamak gibi çok önemli bir görev ortaya çıktı. Çalışma tempomuz en az üç kat arttı.

DÖ2: Programlı çalışamıyorum. Bir öğretmenin başımda durup o soruyu çözmeli çözdürmeli. Kendi başıma evde gidip ders çalışamıyorum. Evde ders yapmayı sevmiyorum ve beni kontrol edecek biri yok yardım edecek biri yok.

DP1: Rehberlik yapacak ve takıldıkları konulara destek olacak bir uzmana ihtiyaçları olduğunu düşünüyorum. Bu dershanelerde çok güzel işliyordu okullarda böyle bir yönlendirme yapamıyoruz.

Bunlara ek olarak özel lisedeki öğretmenler ve öğrenciler tarafından belirtilmeyen fakat devlet lisesindeki öğretmen ve öğrenciler tarafından belirtilen hedeflerinin küçülmesi ve sınav motivasyonunun azalmasıdır. Bu konuyla ilgili görüş belirten bir öğretmenin düşüncesi aşağıdaki gibidir:

DP1: … sadece okuldaki arkadaşlarının başarılarını gördükleri için hedeflerinin küçüldüğünü ve daha az çalıştıklarını düşünüyorum. Rekabet ortamı azaldığı için öğrencilerin motivasyonunun da düştüğünü bu nedenle az çalıştıklarını görebiliyorum.

2.Psikolojik Yansımalar

Araştırmanın 2. alt amacı için elde edilen verilere göre, "Psikolojik Yansımalar" teması belirlenmiştir. Bu temada yer alan kategoriler ve kategorilere ait düşünceler Çizelge 2'de verilmiştir.

Çizelge 2

Psikolojik Yansımalar Teması ve Kodlar

Kategori	Düşünce	Devlet Lisesi f	Özel Lise f
Olumlu Yansımalar	1.Başaramama kaygısını azaltmaktadır.	1	2
	2.Dershaneye gitme baskısını ortadan kaldırmaktadır.	1	3
Olumsuz Yansımalar	1.Öğrenciler alışkanlıkların değişmesinden kaynaklı psikolojik sorunlar yaşamaktadırlar.	-	1
	2. Öğrenciler belirsizlikten kaynaklı psikolojik sorunlar yaşamaktadırlar.	3	1
	3.İç huzursuzlukları arttırmaktadır.	3	2
	4.Başaramama kaygısı artmaktadır.	6	3
	5.Çaresizlik hissetmektedirler.	6	4
Nötr	1.Herhangi bir değişikliğe neden olmamaktadır.	3	-

Çizelge 2'de görüldüğü üzere, hem devlet lisesindeki hem de özel lisedeki katılımcılar, dershanelerin kapatılma sürecinin psikolojik olarak en az nötr yansımalarından (3), sonra olumlu yansımalarından (7) ve en fazla olumsuz yansımalarından (29) bahsetmişlerdir.

Dershanelerin kapatılması sürecinin psikolojik olarak olumlu yansımaları öğrencinin başarı kaygısını azaltması ve öğrenci üzerindeki dershaneye gitme baskısını ortadan kaldırmasıdır. Bu konu ile ilgili görüş bildirenlerin düşünceleri aşağıdaki gibidir:

ÖzÖ3: Ben dershaneye gitmezdim. Ama diğer herkes dershaneye giderdi. Ben de kendimi gitmek zorunda hissederdim.

DÖ5: Hem maddi açıdan zorluk çekecektim hem de zamandan tasarruf ettim. Endişe olmadı dershaneye gidenler daha kaliteli eğitim görüyor gibi his oluşuyordu şimdi öyle bir durum yok.

Dershanelerin kapatılması sürecinin psikolojik olarak olumsuz yansımaları ise alışkanlıkların değişmesinden kaynaklı psikolojik sorunlar, belirsizlikten kaynaklı psikolojik sorunlar, iç huzursuzluğun artması, başaramama kaygısının artması ve çaresizlik hissetme şeklindedir. Bu konu ile ilgili görüş bildirenlerin düşünceleri aşağıdaki gibidir:

DP1: Kaygı düzeyleri arttı. Özellikle maddi durumu kötü olanlarda bu durum daha fazla. Çaresizlik hissettiler. Maddi durumu zayıf olanlar daha çaresiz hissettiler.

ÖzÖ2: Okulda kurs gibi bir şeyin yapılacağını duymadan önce ben de endişeleniyordum çünkü çok hazırlıksızdım. 3 yıl hiç dershaneye gitmedim bu süreç içinde dershaneye giden arkadaşlarım vardı arkadaşlarımdan geri kalacağımı düşünüyordum. Tedirgin oldum.

Bunlara ek olarak özel lisedeki öğretmenler ve öğrenciler tarafından belirtilmeyen fakat devlet lisesindeki öğretmen ve öğrenciler tarafından belirtilen dershanelerin kapatılma sürecinin psikolojik olarak nötr yansımalarından bahsetmişlerdir. Dershanelerin kapatılma sürecinin herhangi bir değişikliğe neden olmadığı ile ilgili görüş belirten bir öğretmenin düşüncesi aşağıdaki gibidir:

DÖ3: Okulumuzda kurslar açıldığı için dershanelerin kapatılması beni pek etkilemedi. Kurslar dershane mantığıyla olduğu için etkilemedi. İlk başta dershaneler sınava yönelik olduğundan yeterli desteği alamayacağımı düşünmüştüm ama okul kursu çok faydalı ve sınavlara da hazırladığından beni pek etkilemedi.

3.Sosyal Yansımalar

Araştırmanın 3. alt amacı için elde edilen verilere göre, "Sosyal Yansımalar" teması belirlenmiştir. Bu temanın altında yer alan kategoriler ve kategorilere ait düşünceler Çizelge 3'te verilmiştir.

Çizelge 3

Sosyal Yansımalar Teması ve Kodlar

Kategori	Düşünce	Devlet Lisesi f	Özel Lise f
Sosyal Hayatın Artması	1. Aile ilişkileri artmaktadır.	3	4
	2.Arkadaş ilişkileri artmaktadır.	3	5
	3.Sosyal Faaliyetlere katılma imkanı artmaktadır.	2	1
Sosyal Hayatın Azalması	1.Yeni arkadaş çevresi oluşturmamaktadır.	3	-
	2.Arkadaş çevresiyle sosyal etkileşimi azaltmaktadır.	-	2
	3.Telefon ve internet gibi bağımlılıkları arttırmaktadır.	-	2
Sosyal Hayatın Değişmemesi	1. Sosyal hayatı değiştirmemektedir.	4	-

Çizelge 3'te görüldüğü üzere dershanelerin kapatılması sürecinin sosyal yansımaları, sosyal hayatın artması, sosyal hayatın azalması, sosyal hayatın değişmemesi olarak üç kategori altında toplanmıştır. Devletteki katılımcılar dershanelerin kapatılma sürecinin sosyal hayatları azaltması yönünde en az görüş bildirmiş, sonrasında sosyal hayatın değişmediği yönünde görüş bildirmiş ve en fazla da sosyal hayatın arttığı yönünde görüş bildirirken, özel lisede sosyal hayatın değişmemesi durumundan bahsedilmemişken sosyal hayatın artması sosyal hayatın azalmasından daha çok bahsedilmiştir. Toplamda katılımcılar dershanelerin kapatılma sürecinin sosyal hayatları azalttığından (7) daha çok sosyal hayatları arttırdığı (18) yönünde düşüncelerini belirtmişlerdir. 4 kişi de sosyal hayatı değiştirmediği yönünde düşüncesini ifade etmiştir.

Dershanelerin kapatılması sürecinin sosyal hayatı arttırması ile ilgili katılımcılar aile ve arkadaş ilişkilerini, sosyal faaliyetlere katılma imkanını arttırdığı yönünde düşüncelerini belirtmektedirler. Bu konuyla ilgili devlet lisesindeki bir öğrencinin görüşü aşağıdaki gibidir:

DÖ5: Okul dışında kurslar da var tabi ama dershaneye harcanan zaman kadar kurslara harcanmadığından kendimize ve sosyal hayatımıza daha fazla vakit kalmış oluyor. Bu yönden olumlu. Arkadaşlarımla ve ailemle vakit geçirmek için de zaman kalıyor.

Devlet lisesindeki katılımcılar yeni arkadaş çevresi oluşturamaması nedeniyle dershanelerin kapatılmasının sosyal hayatı azalttığını belirtirken özel lisedeki katılımcılar arkadaş çevresiyle sosyal etkileşimi azaltması ve telefon ve internet gibi bağımlılıkları attırması nedeniyle dershanelerin kapatılmasının sosyal hayatı azalttığını belirtmişlerdir. Bu konuyla ilgili düşünceler aşağıdaki gibidir:

DÖ3: Dershane kapatılmasaydı dershaneden dolayı orda da arkadaşlarım olacaktı daha fazla arkadaşım olacaktı.

ÖzP1: Öğrenciler dershaneye de gitmedikleri için kendilerine daha fazla vakit kalıyor ama bu vakti internetle, telefonla harcıyorlar. Daha bir bağımlı oldular hepsinin elinden telefon düşmüyor.

Dershanelerin kapatılması sürecinin sosyal hayatın değişmemesi ile ilgili düşünceler aşağıdaki gibidir:

PÖ5: Sosyal hayatlarına etkisi olduğunu düşünmüyorum çünkü şimdi de kurslar var eskiden okuldan çıkıp dershaneye gidiyorlardı şimdi ise kurslara. Kendilerine yine vakit kalmıyor.

Yukarıda belirtildiği üzere katılımcılar sosyal hayatın artması, azalması ve değişmemesi doğrultusunda düşüncelerini belirtmektedirler. Çayır (2014) araştırmasında dershanelerin yeni sosyal ortamlar sağladığını ortaya koymaktadır. Bu çalışmada ise katılımcılar daha çok (18) dershanelerin kapatılmasıyla daha fazla sosyal hayata sahip olduklarını belirtmişlerdir.

4.Eğitim Sistemindeki Yansımalar

Araştırmanın 4. alt amacı için elde edilen veriye göre, "Eğitim Sistemindeki Yansımalar" teması belirlenmiştir. Bu temanın altında yer alan kategoriler ve kategorilere ait düşünceler Çizelge 4'te verilmiştir.

Çizelge 4

Eğitim Sistemindeki Yansımalar Teması ve Kodlar

Kategori	Alt Kategori	Düşünce	Devlet Lisesi f	Özel Lise f
Alt Yapı Sorunu	Eğitimin Yerini Öğretimin Alması	Okullarda eğitimden çok öğretim yapılmaya başlanmıştır.	2	-
	Öğretmen İstihdamı Sorunu	Dershanelerde çalışan çoğu öğretmenler işsiz kalmıştır.	-	2

	Öğrenci Mağduriyeti Sorunu	Öğrenciler eğitim ihtiyacını gideremeyerek mağdur olmuşlardır.	1	3
	Sistemin Denetlenememe Sorunu	Yasal olmayan yollarla öğrencilere özel dersler verilmeye başlanmıştır.	-	3
	Okul ve Sınav Müfredatının Uyuşmazlığı Sorunu	Sınav ve 12. sınıf müfredatı aynı paralellikte değildir.	2	1
	Mezun Öğrencilerin Sınava Hazırlanma Sorunu	Mezun öğrenciler, yeterli düzeyde üniversiteye hazırlık çalışması yapamamaktadır.	5	8
	Sistem İçerisinde Dershanelerin Gerekliliği Sorunu	Dershaneler, Türkiye eğitim sistemi ile bütünleşmiştir.	1	4
Fırsat Eşitsizliği	Kurumsal Eşitsizlik	Okul türlerine göre eğitimin kalitesi farklılaşmaktadır.	3	2
	Ekonomik Eşitsizlik	Ailelerin maddi olanakları arasında eşitsizlikler söz konusudur.	6	8
Okul Özelliğinin Değişmesi	Okulun Dershaneleşmesi	Okulların çoğu dershane sistemini uygulamaktadır.	2	3
	Okula Olan İlgi Değişikliği	Öğrencilerin okula karşı ilgisinde azalmalar ve artmalar görülmektedir.	1	3
Eğitimin Kalitesinin Azalması		Okullarda verilen eğitimin niteliği azalmaktadır.	1	2

Çizelge 4'te görüldüğü üzere katılımcılar, en çok "alt yapı sorunu" (32) ve "fırsat eşitsizliği" sorununa (19) değinmişlerdir. Katılımcıların 9'u, dershanelerin kapatılması süreci ile birlikte okul özelliğinin değiştiğini, 3'ü eğitimin kalitesinin azaldığını belirtmiştir.

Dershanelerin kapatılması sürecindeki alt yapı sorunu ile ilgili katılımcılar, öğrenci mağduriyeti sorunu, okul ve sınav müfredat uyuşmazlığı, mezun öğrencilerin sınava hazırlanma sorunu, dershanelerin gerekliliği sorunu olduğunu ifade etmişlerdir. Bu konuyla ilgili görüşler sırasıyla aşağıdaki gibidir:

DP2: Dershanelerin kapatılması aniden olmasaydı süreç daha düzenli işleyebilirdi, kurslar açıldı okullarda kursların niteliği daha kaliteli olabilirdi.

DP4: Sınav müfredatını kurslarla desteklenerek gidiyor. Okul saatleri okul müfredatı vakit kalırsa sınav sistemine yönelik sorular felan çözülüyor ama kurslarda daha çok sınava yönelik eğitim veriliyor.

ÖzP1: Mezun öğrenciler bu süreçte dershane ya da kurs olmadan yeterli çalışmayı yapamayacaklardır.

ÖzÖ4: Eğitim sistemimiz temellendirilmediği sürece yapılan ek uygulamalar kaldırılmamalı. Okulda eğitim sistemi sağlamlaştırılsın ki dershaneler kapatılsın.

Bunlara ek olarak alt yapı sorunuyla ilgili olarak özel lisedeki öğretmenler ve öğrenciler tarafından belirtilmeyen fakat devlet lisesindeki öğretmen ve öğrenciler tarafından belirtilen okullarda eğitimden çok öğretimin yapılması hakkında devletteki bir öğretmenin görüşü aşağıdaki gibidir:

DP1:Eğitim sistemini şu yönden değiştirdi. Derslerimizi YGS LYSye ağırlık vererek yapmaya başladık. Okullarda eğitim yerine öğretim odaklı olmaya başladı.

Ayrıca alt yapı sorunuyla ilgili olarak öğretmen istihdam sorunu ve sistemin denetlenememe sorunu da özel lisede ifade edilirken devlet lisesinde bahsedilmemiştir. Bu konular hakkındaki özel lisedeki bir öğretmenin görüşü aşağıdaki gibidir:

ÖzP4: Türkiye'de öğretmenin değeri yoktu şimdi binlerce öğretmen işsiz. 100bin öğretmen bir yerlere gitti. Sektör daraldı.

Dershanelerin kapatılması sürecindeki fırsat eşitsizliği, kurumsal eşitsizlik ve ekonomik eşitsizlik olarak belirtilmiştir. Bu konu hakkındaki görüşler aşağıdaki şekildedir:

DÖ1: Temel liseler var sadece ygsye yönelik çalışıyorlar okul sınavı derdi yok eşitlik olduğunu düşünmüyorum ama eşitlik olursa bu durum daha iyi olur. Eşitlik yok temel lisede okuyanla devlette okuyan bir değil onlar okul dersiyle sınavıyla uğraşmıyorlar.

Dershanelerin kapatılması sürecindeki okul özelliğinin değişmesi, okulların dershaneleşmesi ve okula olan ilgi olarak ele alınmıştır. Bu konu hakkındaki görüşler aşağıdaki şekildedir:

ÖzP1: Dershanelerin çoğu kapanınca, okullarda dershane işi yapılmaya başlandı ancak öğretmenlerin büyük bir kısmı buna uygun değil. Onun için bocalamalar var.

DÖ5: Okula daha ağırlık verebiliyoruz zamanımızın büyük çoğunluğu okulda geçiyor zaten. Okula önemin arttığını düşünüyorum.

Dershanelerin kapatılması sürecindeki eğitim kalitesinin azalması ile ilgili özel görüşler de aşağıdaki gibidir:

ÖzP2: MEB'in okullarında verilen eğitim sistemi, yapısı, yöntemleri geleneksel kalıyor. Ne kadar da bu eğitim sistemindeki kitapları değiştirseler de pratikte uygulandığını düşünmüyorum. Gelişimsel yaklaşılmadığını ve eğitimin kalitesinin azaldığını düşünüyorum.

Özel dershanelerin kuruluş amacı gözönünde bulundurulduğunda dershanelerin öğrencilere birtakım katkılar sağlamak için kurulduğu açıktır. Araştırmanın akademik yansıma kategorisi dikkate alındığında, Çayır (2014) araştırmasında, rekabet ortamının motivasyonu arttırdığını ve öğrencilerin dershaneye gitmeden hedeflenen üniversiteyi kazanma ihtimallerinin düşük olduğunu düşündüklerini belirtmektedir. Bu çalışmada katılımcılar, dershanenin kapatılmasıyla rekabet ortamının da azaldığını böylece sınav motivasyonlarının da azaldığını belirtmektedirler. Ayrıca öğrencilerin dershane olmadan istedikleri yerlere yerleşmekte zorlanacaklarını ve bu nedenle hedeflerini küçülttüklerini de ifade etmektedirler.

Dershanelerde verilen rehberlik faaliyetlerinden biri programlı ve etkili ders çalışma faaliyetleri yürütmesidir (Arslanbaş, 2011). Bu çalışmada da katılımcılar dershanelerin kapatılmasıyla dershanelerden alabilecekleri bu rehberlik hizmetini alamayacaklarını ve plan yapma konusunda sıkıntılar çektiklerini belirtmektedir. Ayrıca öğrencilerin yönlendirilme eksikliği hissetmekte olduğunu da belirtmektedir.

Araştırmanın psikolojik yansımalar kategorisi ele alındığında dershanelerin kapatılma sürecinin olumlu yansımaları olarak, Baştürk ve Doğan (2010)'ın yaptığı çalışmaya benzer sonuçlar göstermektedir. Baştürk ve Doğan (2010), öğrencilerin içinde bulundukları rekabetçi ortamdan dolayı kendilerini dershaneye gitmeye mecbur hissettikleri düşüncesinde olduklarını ortaya çıkarmaktadır. Bu araştırmada da öğrencilerin böyle bir baskı hissettikleri ve dershanelerin kapatılmasıyla bu baskının azaldığı düşüncesi ortaya konmuştur.

Olumsuz yansımaları ele alındığında ise Tansel (2013), öğrencilerin çoğunun dershanesiz üniversiteye giriş sınavında başarılı olmanın zor ya da olanaksız olduğunu düşündüğünü belirlemektedir. Bu çalışmada da dershanelerin kapatılmasıyla öğrencilerin başaramama kaygısının arttığı yönünde düşünceler ortaya çıkmaktadır.

Merkezi sınavların öğrenciler üzerinde psikolojik baskı yaptığı ortadadır. Öğrencilerde genelde gözlemlenen, özgüven eksikliği, başaramama korkusu, aşırı sınav kaygısı, gelecek kaygısı ve ekonomik sıkıntı gibi sorunlardır (Küçük, 2006). Bu çalışmada da katılımcılar, dershanelerin kapatılmasıyla öğrencilerde özgüvenin, çaresizlik hissinin, iç huzursuzluğun arttığı düşüncesinde olduklarını belirtmektedir.

Araştırmanın sosyal yansımalar kategorisi dikkate alındığında, Çayır (2014) araştırmasında dershanelerin yeni sosyal ortamlar sağladığını ortaya koymaktadır. Bu çalışmada ise katılımcılar daha çok (18) dershanelerin kapatılmasıyla daha fazla sosyal hayata sahip olduklarını belirtmişlerdir.

Araştırmanın Türk Eğitim Sistemi kategorisi dikkate alındığında, katılımcıların Türk Eğitim Sistemindeki yansımaları üzerine görüşleri benzerdir. 2015 Eğitim Değerlendirme Raporuna göre, kurumlar arasındaki altyapı, öğrenci oranı, eğitim kalitesi ve çevresel-sosyal desteklerden kaynaklanan farklılıkların dengelenmesinin gerekliliğidir (TEDMEM, 2015). Fırsat eşitsizliği olarak TED (2015)'in araştırmasında okunan lisenin niteliğinin üniversite giriş sınavında başarılı olmada belirleyici rol üstlendiğini ifade etmiştir. Bu araştırmada da fırsat eşitsizliği, eğitimin yerini öğretimin alması sorunu, kurumsal eşitsizlik sorunu, eğitimin kalitesinin azalması sorunu gibi sıkıntılar bulunmaktadır.

Yapılan çalışmada dershanelerin kapatılması sürecine ilişkin devlet lisesinde ve özel lisede öğrenim gören öğrenciler ve bu kurumlarda çalışan öğretmenler arasında benzer görüşler olduğu gibi farklılıklar da bulunmaktadır. "Dershanelerin Kapatılmasının Yansımaları" teması ana tema olarak belirlenmiştir. "Akademik Yansımalar", "Sosyal Yansımalar", "Psikolojik Yansımalar" ve "Eğitim Sistemindeki Yansımalar" olmak üzere 4 kategori belirlenmiştir. Araştırma ile ulaşılan sonuçlar, araştırmanın bulgularına dayalı olarak ve alt amaçlarla ilişkilendirilerek maddeler halinde verilmiştir.

1.Araştırmanın birinci alt amacı doğrultusunda elde edilen veriler incelendiğinde dershanelerin kapatılma sürecinin her iki durumda da akademik olarak olumlu yansımalarından daha çok olumsuz yansımaları olduğu düşünülmektedir. Katılımcılar, olumlu yansımalardan öğrenciye bireysel çalışma zamanı kazandırması ve öğretmenin kendini geliştirmesini sağlaması olarak ifade etmişlerdir. Ayrıca özel lisedeki öğretmenler ve öğrenciler tarafından belirtilmeyen fakat devlet lisesindeki öğretmen ve öğrenciler tarafından belirtilen eşit rekabet ortamı olması ve öğrencilerin dört senedir tanıdıkları öğretmenlerle rahat bir ortamda ders görüyor olmalarıdır. Olumsuz yansımalardan ise katılımcılar, sorumluluklarının artması, öğrencinin disiplin sorunu yaşaması, yönlendirilme eksikliği hissetmesi olarak ifade etmişlerdir. Bunlara ek olarak özel lisedeki öğretmenler ve öğrenciler tarafından belirtilmeyen fakat devlet lisesindeki öğretmen ve öğrenciler tarafından belirtilen hedeflerinin küçülmesi ve sınav motivasyonunun azalmasıdır.
2.Araştırmanın ikinci alt amacı doğrultusunda elde edilen veriler incelendiğinde dershanelerin kapatılma sürecinin her iki durumda da psikolojik olarak en az nötr yansımalarından, sonra olumlu yansımalarından ve en fazla olumsuz yansımalarından bahsetmişlerdir. Özel lisedeki öğretmenler ve öğrenciler tarafından belirtilmeyen fakat devlet lisesindeki öğretmen ve öğrenciler tarafından belirtilen dershanelerin kapatılma sürecinin öğrenciler üzerinde psikolojik olarak herhangi bir değişikliğe neden olmadığından bahsetmişlerdir.
3.Araştırmanın üçüncü alt amacı doğrultusunda elde edilen veriler incelendiğinde dershanelerin kapatılma sürecinin sosyal hayatlarını arttırdığı görüşü en fazla ifade edilmiştir. Devletteki katılımcılar dershanelerin kapatılma sürecinin sosyal hayatları azaltması yönünde en az görüş bildirmiş, sonrasında sosyal hayatın değişmediği yönünde görüş bildirmiş ve en fazla da sosyal hayatın arttığı yönünde görüş bildirirken, özel lisede sosyal hayatın değişmemesi durumundan bahsedilmemişken sosyal hayatın artması sosyal hayatın azalmasından daha çok bahsedilmiştir. Toplamda katılımcılar dershanelerin kapatılma sürecinin sosyal hayatları azalttığından daha çok sosyal hayatları arttırdığı yönünde düşüncelerini belirtmişlerdir. En az da sosyal hayatı değiştirmediği yönünde düşünceler ifade edilmiştir.
4.Araştırmanın dördüncü alt amacı doğrultusunda elde edilen veriler incelendiğinde, katılımcılar en fazla dershanelerin kapatılması sürecinde uygun alt yapının hazırlanmadığını düşünmektedirler. Alt yapı sorunuyla ilgili olarak özel lisedeki öğretmenler ve öğrenciler tarafından belirtilmeyen fakat devlet lisesindeki öğretmen ve öğrenciler tarafından belirtilen okullarda eğitimden çok öğretimin yapılmasıdır.

Bu araştırmanın bulgularına dayalı olarak öneriler, hem bu tür bir çalışma yapacak olan araştırmacılar için hem de bu bulguların sonuçlarını kullanacak uygulayıcılar için geliştirilmiştir.

1.Devlet liselerinde hedeflerin küçülmesi ve sınav motivasyonun azalması gibi akademik olumsuzlukların dile getirildiği görülmektedir. Bu durumu engelleyebilmek için liselerde öğretmenler sınıflar arası sınavlar yaparak rekabet ortamı olduğunu öğrencilere hissettirmeli ve motivasyonlarını arttıracak girişimlerde bulunmalıdır.
2.Dershanelerin yeterli altyapıya sahip olunmadan kapatılmasının olumsuz bir tarafı olarak özellikle devlet liselerinde sınava yönelik çalışmalar daha çok yapıldığından eğitimden daha fazla öğretime odaklanıldığı belirtilmektedir. Bu durumu engelleme adına haftasonu kurslarda sınava yönelik çalışmalar yapılması, haftaiçi okul zamanında eğitim ve öğretimin beraber götürülmesi önerilebilir.
3.Konuya rekabet, bölge, şehir, okul, öğretmen niteliği gibi farklı bilgiler çerçevesinde bakılarak daha sağlıklı bir yaklaşım oluşturulabilir.

Kaynakça

Akyüz, Y. (2012). *Türk eğitim tarihi* (22. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.

Arabacı, İ. B., & Namlı, A. (2014). Dershanelerin kapatılması sürecinin yönetici, öğretmen ve öğrenci görüşlerine göre değerlendirilmesi. *Turkish Studies-International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 9(11), 31-48.

Arslan, M. (2004). Eğitim sistemimizin kapanmayan yarası. *Yükseköğretime geçiş. Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* 16 (1), 37-51.

Arslanbaş, Didem. (2011). Özel dershanelerde çalışan öğretmenlerin mesleki yetkinliklerini belirleme ve özel uğur dershanesi'nde örnek uygulama. Yayınlanmamış Yüksek lisans tezi, Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Baştürk, S. (2011). Üniversiteye giriş sınavına hazırlanma sürecinin öğrencilerin matematik öğrenmeleri üzerine olumsuz yansımaları. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 40, 69-79.

Baştürk, S., & Doğan, S. (2010). Lise öğretmenlerinin özel dershaneler hakkındaki görüşlerinin incelenmesi. *Uluslararası İnsan Bilimler Dergisi*, 7(2), 135-157.

Çayır, M. (2014). *Dershane öğrencilerinin algılarına göre dershane öğrencilerinin üniversite hazırlık sürecinde dershaneye gitme sebeplerinin incelenmesi: İstanbul ili örneği* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Fatih Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Duman, T. (1984). *Özel dershaneler ve işlevleri* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Gök, F. (2005). Üniversiteye girişte umut pazarı: Özel dershaneler. *Eğitim Bilim Toplum Dergisi*, 3(11), 102-109.

Güler, A., Hacıoğlu, M. B., & Taşğın, S. (2015). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.

Küçük, N. (2006). *Hedefteki Kurum Dershaneler*. İstanbul: Nüve Kültür Merkezi Yayınları.

Merriam, S. B. (2013). *Qualitative Research: A Guide to Design and Implementation*. Jossey-Bass.

Milli Eğitim Bakanlığı. (2011). *2010 yılı iç denetim faaliyet raporu*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı İç Denetim Birimi Başkanlığı.

Öner, G. (2007). *Özel dershanelerin ilköğretim matematik öğretimindeki yeri ve önemi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Osmangazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.

Özgen, N., Köşker, N., & Yalçın, H. (2015). Özel dershaneler ile coğrafya öğretimi ilişkisinin değerlendirilmesi: betimsel bir yaklaşım. *International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 10 (3), p. 713-732

Öztürk, T. (1994). *Türk eğitim sistemi içerisinde özel dershanelerin yeri, gelişmesi ve fonksiyonları (Aydın körfez dershaneleri örneğinde)* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas.

Şahin, B. (2002). *Özel dershanelerin Türk eğitim sistemindeki yeri ve önemi (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi).* Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırıkkale.

Şirin, H. (2000). Eğitim sisteminde özel dershaneler. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 6(3), 387-410.

Tansel, A. (2013). Türkiye'de özel dershaneler: Yeni gelişmeler ve dershanelerin geleceği. *ERC Working Papers in Economics*.

Türk Eğitim Derneği (TED). (2005). *Türkiye'de üniversiteye giriş sistemi araştırması ve çözüm önerileri (Study on the university placement system in Turkey and suggestions for solution),* Ankara, Turkiye: Türk Eğitim Derneği.

TEDMEM (2015). *Eğitim Değerlendirme Raporu*. Erişim: http://www.tedmem.org/yayin/2015-egitim-degerlendirme-raporu adresinden 30.12.2015 tarihinde alınmıştır.

Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2013). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.